

Negentiende eeuw

In 1807, ten tijde van het bestaan van het in het Franse rijk ingevoegde koninkrijk Holland, zond koning Lodewijk Napoleon, aan wie krachtens de Grondwet van zijn koninkrijk als enige het bestuur van de Nederlandse koloniën was opgedragen, een van zijn generaals, H. W. Daendels, als gouverneur-generaal naar Batavia. Daendels wenste er een strakke administratie in te voeren, gelijk Napoleons rijk die kende, en een einde te maken aan alle machtsmisbruik. Hij verbood corruptie, verhoogde de bezoldiging van de ambtenaren, beperkte de staatsie der regenten, ging hen salariëren, bepaalde dat alle inheemse hoofden voortaan door het gouvernement zouden worden benoemd en stelde gewestelijke vertegenwoordigers (later 'residenten' geheten) aan, die de bevolking tegen knevelarij door de regenten en andere hoofden moesten beschermen. De euvels van de samenleving schreef hij in de eerste plaats aan het egoïsme van de inheemse bestuurders toe, niet zozeer aan wat Nederlanders deden. Hij nam nog een reeks andere maatregelen die de strekking hadden, de zware op de bevolking drukkende lasten te verminderen, anderzijds voegde hij nieuwe lasten toe; hij breidde de koffiecultuur uit en liet, teneinde een snel verplaatsen van troepen mogelijk te maken, binnen een jaar bijna over de volle lengte van Java de (door ons al genoemde) Postweg aanleggen: gedeeltelijk een verbinding van bestaande wegen, maar met dat al een zwaar karwei, geheel uitgevoerd in herendienst; talloze inheemsen bezweken er bij. Toen de weg gereed was, werden er om de negen kilometer posthuizen aan gebouwd waar de plaatselijke inheemse gezagdragers steeds voldoende verse paarden gereed moesten houden; nadien was een tocht van zes weken teruggebracht tot een van niet veel meer dan zes dagen.

Daendels' algemene opvatting was dat de Compagnie veel te veel aan de inheemse bestuurders had overgelaten: Java moest gemoderniseerd en ontwikkeld worden, d.w.z. opengesteld voor particuliere ondernemers; Europese planters en inheemse arbeidskrachten moesten de economische vrijheid krijgen die de Franse Revolutie in Europa had gepredikt. Ter bevordering van de ontsluiting van het binnenland stelde hij zich op het standpunt dat de grond van heel Java eigendom was van het